

Димитър Николов Александров

Фикционални репрезантиции на постчовешкото. Системата на предметите на Жан Бодрияр и постмодерния роман дистопия в литературата на Северна Америка и Канада: Филип К. Дик, Уилям Гибсън, Маргарет Атууд

АВТОРЕФЕРАТ

**на дисертационен труд за присъждане на
образователната и научна степен
“доктор”**

**Научен ръководител
Проф. д-р Мадлен Данова**

Научно жури:

Рецензенти:

**проф. дфн Стефана Русенова
доц. д-р Радостин Русев**

Автори на становища:

**проф. д-р Мадлен Данова
доц. д-р Юлия Стефанова
доц. д-р Георги Цанков**

Научна специалност:

2.1. Филология

Литература на народите на Европа, Америка, Африка, Азия и Австралия

София 2014

СЪДЪРЖАНИЕ

Увод.....	
Основни методологически направления.....	
Предметите и упадъкът в “Беглец по острието” на Филип К. Дик.....	
Материя и плът в киберпространството – “Невромантик” на Уилям Гибсън.....	
Дисциплината на пола и съзнанието в “Разказът на слугинята” на Маргарет Атууд.....	
Човекът, обектите и биотехнологичния хаос в “Орикс и Крейк” на Маргарет Атууд.....	
Отново сам и отново оцеляващ в “Годината на потопа” на Маргарет Атууд.....	

Увод:

Тази дисертация се стреми да покаже новия и авангарден момент в писането на екстраполативни романи за бъдещето в постмодерната епоха. Изследването и анализът в нея са базирани на разграничението между **антиутопиите** като класическия вариант на този романен поджанр на фантастиката и постмодерния им вариант – така наречените **дистопии**. Дисертацията ще се фокусира върху вариантите на тези романи в Северна Америка– Канада и Съединените американски щати. САЩ ще бъде представена от по-стари представители на дистопичния роман – “Беглец по острието” на Филип К. Дик и “Невромантик” на Уилям Гибсън. Това може да се интерпретира като “корен” на това изследване, което има за цел да върви по-напред към най-новото и революционното в този поджанр, а именно дистопичното творчество на канадската писателка Маргарет Атууд. Тя ще бъде представена с трите си дистопични романи произведения: “Разказът на слугинята”, “Орикс и Крейк” и “Годината на Потопа”. Те ще бъдат и фокусът на дисертацията, като съдържат в себе си изключителен представител на феминистичните дистопични романи – уникален образец на този рядък вид дистопични романи и едно преминаване на дистопията в 21-ви век, което носи много нови неща на нейните читатели и изследователи.

Дисертацията ще бъде структурирана с увод, методологическа постановка и отделни глави за всеки роман, като романите ще бъдат подредени хронологично в традицията на сравнителното литературознание, опирайки се дълбоко в “корените” на дистопичното писане още през 60-те години на 20-век. Сравнения ще се съдържат и в отделните глави, и в заключението, където изводите от сравнителния анализ ще бъдат обобщени. Идеята на дисертационния труд е максимално да приближи читателите и академичната общност до писателите и техните романи, но и до епохата на

постмодернизма в литературата, до нейната философия, звучене, естетика и подходи.

Основни методологически направления:

Основната методологическа база за това изследване ще бъде не толкова теорията за жанровите характеристики на дистопията, колкото постмодерната философия и естетика, тъй като целта е да се локализира времево романите и да се разбере какво ново внася в този тип творчество постмодернизмът. Тоест, това е изследване по-скоро на идеите, които формират дистопичния роман в постмодерния му вариант, отколкото изследване върху целия поджанр и неговите особености. Това се дължи отчасти и на големия брой антиутопии и дистопии, които надхвърлят броя произведения съответстващ на дисертационен труд като моя, така и на съмнителното качество на някои от тях. Дисертацията ще е ориентирана по-скоро към качеството отколкото към количеството и откъм методология, и откъм произведения подлежащи на анализ.

Все пак изследването ще съдържа теория за произхода на термина “дистопия”, както и класификация на характерните за този тип творчество романи от един от големите авторитети в тяхното поле – Том Мойлан (Moylan, Tom. *Scraps of the Untainted Sky: Science Fiction, Utopia, Dystopia*. Publisher: Westview Press. Place of Publication: Boulder, CO. , 2000, Chapter 6)

Голямата литературна тема, към която принадлежи моето изследване, е тази на постхуманизма или постчовешкото. Определям този термин в литературната му употреба като обхващащ художествения способ на дехуманизацията, но в еволюирал постмодерен вариант. Това засяга отношението на писателя към философските понятия за власт, материя, човешка индивидуалност и цивилизация в контекста на постмодернизма. Тук попадат не само надчовешките/извънчовешките литературни

конструкти на тези категории, а и своеобразната авторова критика на свръхчовешкия проект и на колективното начало в постмодерната епоха. Радикализирането на въпроса за постчовешкото се случва след създаването на поджанра “киберпънк”. “Киберпънк” моменти могат да се наблюдават и в не-чисто киберпънк романи, както възнамерява да покаже моето изследване. След постепенното си затихване през 90-те години киберпънкът остава като източник на идеи и образност за дистопичните писатели. Киберпънкът за мен като анализатор на този вид литература е това, което подклажда огъня на въображението в постмодерното дистопично творчество. Киберпънкът е това, което придава специфичния “ъндърграунд” облик на постмодерната дистопична литература, и в определена степен я разграничава от класическите представители на този поджанр.

Основната цел на дисертацията е да хвърли светлина върху атмосферата на постмодерната дистопия и литературните идеи, които я определят. За целта съм избрал като основен философ на изследването френския постмодерен философ – Жан Бодриар. Неговата книга „Системата на предметите” ще бъде централна за изследването. В този ранен свой труд Бодриар изследва екзистенциално, марксистки и психологически влиянието на предметите и техните свойства върху съзнанието на модерния човек. Героите на постмодерните дистопични романи до голяма степен се определят от обкръжаващата ги среда, която причинява отчуждение, страх и усещане за безизходица, както у героите така и у читателите.

„Анти-Едип, капитализъм или шизофрения” е едно изследване на Жил Делюз и Феликс Гатари, което задължително трябва да се спомене при изследването на постмодерния-роман антиутопия. То е доста изчерпателен и обемен труд, който изследва машината, не като такава, а като проекция на социалните и родови процеси и човешката психика и сексуалност. Тези проблеми могат да бъдат база на отделно изследване, а конкретно моето

може да ги ползва вторично там, където предметният дискурс в романите се пресича с тях и в края над краищата ще ги надхвърли, защото, по мое разбиране, самите романи ги надхвърлят с оглед естествено на много напредналата съвременност, която те засягат. Делъоз и Гатари силно базират изследването си на психологията на Фройд и Райх, а също така и на Маркс, а също така и на един атавистичен антропологизъм, които присъстват в романите, но в никой случай не ги съставляват само те. Изследването на Делъоз и Гатари засяга само бегло литературата (споменават „Наказателната колония” от Франц Кафка, също причислявана към антиутопичните произведения), но може да се каже, че по дух и замисъл напълно съвпада с антиутопиите поради своето признаване на дехуманизацията и на неизбежната власт.

В същия мрачен дух е и Фукоянския постструктурализъм, който е нужен там, където засяга проблема за тоталния контрол на Паноптикон. Този проблем ще бъде разискван по-обстойно в главата, засягаща „Разказът на слугинята” на Маргарет Атууд.

1. Постапокалипсисът и Постчовешкото: Предметите и упадъкът в “Беглец по острието” на Филип К. Дик

Първият роман, който изучавам в дисертационния ми труд, е “Беглец по острието” от Филип Киндред Дик.

Романите на Дик са на границата с постмодернизма, но са по-силно белязани от него по отношение на човека и заобикалящата го среда отколкото от индустриалните общества в началото на 20-и век. В романите на Дик силно навлизат наркотиците, киборгите, могъщите корпорации и ядрения конфликт, който идва като чума за човечеството.

Романът принадлежи към категорията на **атомпънк** творчеството от епохата на Студената война и може би един от най-ранните и най-известните негови представители.

По съществуто си романът е високотехнологичен трилър с моменти на мистицизъм и лиризъм проследяващ едно полицейско разследване в мрачната джунгла на постапокалиптична Америка. Главният герой е наемен ловец на глави в тесни връзки с полицията и големите корпорации, който е в плен на материалните зависимости на съвременния човек. Професията му го е превърнала в оръжие в ръцете на господарите на постиндустриалния капитализъм, който властва в полуразрушения и обезлюдяващ се град.

Моето изследване се фокусира върху различните начини на дехуманизация, които американският писател използва, за да разкрие една зловеща картина на общество подчинено от материята, медиите и корпоративната култура. Изследването ми разглежда тази дехуманизация като стъпка напред в тази посока от романа на модернизма и класическата антиутопия на Оруел, Хъксли и Замятин.

“Беглец по острието” представя постмодерното „общество на зрелището” още през 1968 година. От обслужващи човека, медиите са се превърнали в средство за контрол, информация и дезинформация. Сателитът е новият доминиращ функционален предмет и новият инструмент серийно производство за промиване на мозъци. В „Беглец по острието” информация е източник на власт, но също така и празното веселие, което се излъчва от екрана, чрез блясъка на усмивките и хубавите тела. Медията е склонна да накара масите да забравят физическите и душевните неволи чрез показното и повърхностното в телевизионните шоута.

Шоутата скриват истинската реалност, в която хората живеят в град с отровен въздух във високи, полуобитаеми сгради, а на свобода се разхождат опасни андроиди, изработени именно от корпорациите-държави управляващи живота в града.

“Беглец по острието” е може би една от най-добрите литературни дистопии за корпоративната култура и корпоративния служител. Преследването на роботите-бунтивници е размило границите между

корпорация, държава и полиция. Всичко се прави на закрито, всичко се купува с пари, престъпленията се прощават и наказват в зависимост от интереса на корпорацията.

Интересно е виждането за работа в романа. Представен е почти изцяло като човек. Според Бодрияр роботът е свръхпредмет, който обикновено се бунтува в литературата и този бунт често е със сексуален подтекст. Бодрияр обръща специално внимание на унищожението или самоубийството на машината, което според него заема специалното място на ритуал в западната култура, нарича се „хепънинг“ и символизира деградацията и смъртта на цивилизацията.

Ф.К. Дик напълно разрушава традиционната представа за работа, като го представя също толкова противоречив колкото човешкото същество. В романа присъстват андроиди и от двата пола, като насилието се случва и от страна на тях и от страна на хората. Роботите в “Беглец по острието” не са просто технология, те са постчовешки модел на отражение на властови, социални и междуполови взаимоотношения, които са вплетени в целия ход на действието в романа. Дик е един от първите постапокалиптични писатели, които представят машините на бъдещето като способни на чувства, емоции и еротично излъчване. Роботите са свързани и с изкуството, което за съжаление е символ и на деградацията в романа. Смъртта на красивото, ценното и непреходното е една от големите теми на “Беглец по острието”. В полуразрушената опера Декард слуша откъси от “Вълшебната флейта” на Моцарт. Произведението на Моцарт символизира погубените ценности на романтизма – героизма, любовта и мъжеството. “Вълшебната флейта” е опера за големите изпитания пред човека и за битката между Доброто и Злото, извечни теми, които романът “Беглец по острието” се опитва да интерпретира по свой собствен начин.

Романът е един от редките образци в постмодернизма на това цялостно разрушително отношение към ценното в човека и в неговата култура и

цивилизация. Целият роман е пропит от него и като че ли самият текст се терзае заедно с читателя за погубените стойности.

“Беглец по острието” представя на читателя едно зряло въведение в постмодерната епоха откъм мрачната ѝ страна, наситено с динамика и градско насилие, което отсъства в традиционните дистопични романи.

Романът е революционен със своите репрезентации на боклук, наречен “кипъл”, както и с мрачната си урбанистично-футуристична архитектура и с фикционалните локалности на екокатастрофата – мотиви, които се развиват и по-късно в постмодерните дистопични романи на Уилям Гибсън и Маргарет Атууд.

2. Постапокалипсисът и Постчовешкото: Материя и плът в киберпространството – “Невромантик” на Уилям Гибсън

Една от големите теми на постмодерните дистопични романи е сливането между човека и техниката. Романът, който представя най-иновативно и революционно за времето си този момент, е “Невромантик” на Уилям Гибсън. Той е написан през 1984 и за първи път въвежда терминът “киберпространство”. Самият роман наподобява кошмарна симулация на опасно високотехнологично приключение в постапокалиптичния урбанистичен конгломерат Спроул. “Невромантик” е логично надграждане на постмодерната дистопична тема вече в азиатско-техно-декадентски киберпънк вариант. “Невромантик” е много ориентиран към тялото роман, базиран върху различните му връзки със софтуера и с преминаването от реалния във виртуалния свят. В дистопично отношение романът е уникален със своя главен герой – хакер, наречен “кибержокей” в романа – едно интересно преминаване в дисертационния труд от дистопичния полицейски свят към този на международната престъпност.

“Невромантик” е успешен като постмодерна дистопия със своето изобразяване на свят на поквара и морална деградация контролиран от

изкуствен интелект, манипулиращ в сянка действията на героите. В една Чандлърова паяжина от заговори и убийства са оплетени и читателите, и критиката, фикционален колапс на духа и тялото в Джеръми-Бентовата система, но в постиндустриален и постнационален вариант.

Използвах ‘Невромантик’ в дисертацията си, за да покажа и как готиката успешно прониква в постмодерния дистопичен роман. Гибсън е известен със своите авангардни интерпретации на готическото и това съм го представил в отделно изследване, включено и в дисертационния труд, което сравнява отношението към готическото на постмодерен писател като Гибсън и на класически готически писател, Едгар Алан По. (Статията за готицизма на Гибсън и По е представена на Международната конференция по случай 200-годишнината от рождението на Едгар Алън По в СУ ‘Св.Климент Охридски’, София, 30-31 октомври, 2009г.)

Успявам и да свържа творчеството на Гибсън с изследванията на български учени, Огнян Ковачев и Орлин Дамянов, изследователи на готическата литература. Това също е важен момент в дисертационния труд, защото не много български учени пишат по този въпрос, а дисертацията трябва да се докосва и до българската наука и нейният принос в тази област.

‘Невромантик’ изследва и други области на човешкото битие в постмодерен план като архитектура, език и мода. Романът е един вид постмодерно упражнение в представяне на еkleктиката на постмодерното битие в литературен вид и виртуален контекст.

Романът завършва с типичния за постмодерната литература отворен край, който оставя читателят на границата между песимизма и оптимизма и на ръба между последното възможно отчаяние за човека и надеждата за утрешния ден.

3. Постапокалипсисът и Постчовешкото: Дисциплината на пола и съзнанието в “Разказът на слугинята” на Маргарет Атууд

Преминавайки към писателя, който е най-актуален в дистопичното творчество в епохата на постмодернизма и ще бъде централен фокус на моята дисертация, трябва да отбележим, че още с първата си дистопия през 1985 Маргарет Атууд се утвърждава като революционен и новаторски автор на дистопии. “Разказът на слугинята” е може би една от най-добрите феминистични дистопии писана някога и е дистопичният роман, който въвежда проблема за феминизма и постфеминизма в постмодерната епоха. Атууд се различава от Гибсън и Дик по това, че изоставя проблема за работа и виртуалния свят и се насочва директно към проблеми като този за междуполовите взаимоотношения в съвременното общество, проблемът за религията, проблемът за политическата ситуация в съвременния свят.

Атууд базира първия си постмодерен дистопичен роман на библейска легенда за това как ялова жена взема детето на слугинята си. Романът изследва проблемът за манипулацията чрез религия и използването на религиозната тема за проминаване на човешкото съзнание без в края на краищата християнството да е крайна цел, а по скоро властта, всеобщият контрол и неясни интереси (икономически, сексуални, перверзни и експлоататорски) на покварената съвременна цивилизация и нейната господстваща класа.

Романът има своя предистория, която е завземането на САЩ от религиозни фундаменталисти, които убиват президента и установяват теократичен режим в новосформираната Република Джилеад. Целта им е да събират всички фертилни жени в нещо като общество-инкубатор, за да съхранят чрез контролиран разплод човешките гени от радиационното замърсяване и пороците на съвременното общество.

Главната героиня е пленена от режима и нейната история в типичен постмодерен стил е разказана от “малкия човек” извън пространствата

доминирани от големия наратив – един разказ за устойчивостта и страданията на съвременната жена, за сексуалното съзряване на женската психика – един авангарден поглед, който разсича митовете за власт и пол в културата на Запада.

Атууд видоизменя постмодерния дистопичен роман откъм идейно съдържание съгласно идеите от цялото си творчество, което не е изцяло свързано с дистопиите. Но Атууд показва дистопията именно от тази ѝ страна: тя е носител на идеи, тя е свободното пространство за всеки автор, където той увлекателно разисква наболените за него, обществото и света въобще въпроси.

Атууд трансгресира либералния неокапиталистически проект, като го заменя с форма на викториански ревизионизъм. Романът всъщност е не просто пътуване в бъдещето на Запада, а по-скоро вкарване на миналото в бъдещето. Той е женски прочит на радикалната идея на консервативната десница, която е била в процес на реализация, но никога не се е състояла в завършен вид.

Атууд показва изключително майсторство при изобразяване на героите в дистопичните романи и това си проличава още в “Разказът на слугинята”. Героинята ѝ Оффред разказва историята си в Джилеад, като проблематизира понятията за глас, перспектива, впечатление, преценка, нещо което ще срещаме и по-късно в дистопичното творчество на Маргарет Атууд.

“Разказът на слугинята” е вариация на дистопичното творчество в постмодерната епоха, като представя една изцяло тоталитарна изкуствена държава с теократично управление, базирано на пола като средство за контрол. Повечето от предметите в романа се притежават от държавата и затова произведението е отличен пример за връзката между отделния индивид и държавата посредством продукта.

“Разказът на слугинята” притежава и други изключителни черти за постмодерното дистопично творчество като дълбок психологизъм, на

места в Лаканиански стил, гротескови изображения, сексуални ритуали и разсъждения върху връзките между жените – сестринството – една от големите теми в творчеството на Маргарет Атууд.

С „Разказът на слугинята” Атууд се утвърждава като един от основните изследователи на трагичната страна и дехуманизацията на постмодерната епоха. Атууд се представя като майстор на гротеската, на уродливото, на карикатурното, на излизането извън границите на фикционалното изобразяване на човека. ”Разказът на слугинята” напълно продължава традицията на романите в това изследване като изобразява дехуманизацията не само в човека, а и в неговото обкръжение, опирайки се за повечето елементи от предметния си дискурс на третата фаза от системите на продукцията според Бодрияр, а именно тази на симулакрума. Продукт на самия симулакрум, но в литературно-културно-обществен план са и двамата ръководители на Джилеад, съпружеската двойка на Командира и Серена Джой. Те са абсолютен продукт на медийно-корпоративната култура на неоконсервативна Америка, в която медиите бизнесът и религията произвеждат символични, еднопланови фигури, върху които да се фокусира човешкото внимание. Образи на масовата пропаганда, манипулация и тревожност Серена Джой и Командира са сред незабравимите злодеи на романа антиутопия. Въпреки че даже злодеи е силно казано, защото постмодернизмът размива и усещането за зло. Представя го или трагикомично, или изпразнено от съдържание, или „импотентно” откъм действия. Серена Джой и Командира сякаш прекалено много са продукти на една фалшива култура, разчитаща само на бързо скалпени конструкции, за да печели авторитет и контрол без да осъзнава собствената си несъстоятелност.

Историческите бележки накрая на романа също са рядкост сред антиутопичните произведения. ”Разказът на слугинята” не остава просто като художествена или нечия измислица, а е предмет на академичен и исторически дебат от страна на учени, също осмяни от автора заради

своята претенциозност (тя обаче остава без покритие, защото те не успяват да установят произхода на историята, въпреки че уж са се събрали, за да отзнаменуват именно това). Така разказът остава да виси в пространството на дебата, породен от постмодерната невъзможност да се установи произхода и едната фиксирана и единствена негова версия. Все пак академичният метадискурс е своего рода публичен отглас от персоналния наратив и потвърждава думите на Атууд, че „личното е политическо”. Тук също така важно за антиутопичния роман са и неяснотите около това къде и кога се случва историята. Учените в Историческите бележки така и не могат да установят годината, а литературни критици предполагат, че мястото, където се развива действието, е Масачузетс, но в текста това не се уточнява, както и с кои географски райони точно граничи Джилеад. А академичният симпозиум се състои в измисления град Денай в несъществуващата държава Нунавит и е дванадесети поред в академичната поредица „Часове по Джилеад”. Джилеад би могъл и да се тълкува като фикционален огледален образ на иранската теокрация, ако читателят избере да се вслуша в Историческите бележки.

“Разказът на слугинята” отново съдържа всички характерни черти за постмодерния роман: действителността е представена като сън и размисъл (може би най-добре това се усеща тук от всички дистопични романи), хронотопът е накъсан и изпълнен с реминисценции, героинята се е запътила чрез сюжета и телесно, и физически към отворен край и неясно бъдеще.

4. Постапокалипсисът и Постчовешкото: Човекът, обектите и биотехнологичния хаос в “Орикс и Крейк” на Маргарет Атууд

Минават години преди Атууд да продължи дистопичното си творчество в епохата на постмодернизма с “Орикс и Крейк”. Романът е считан за своеобразно продължение на “Разказът на слугинята”, защото в него катастрофата преминава от локална в глобална, но двата романа се различават по много неща, включително идеи, герои, обстановка, начин на предаване на историята. “Орикс и Крейк” открива епичния литературен модус за постмодерната дистопия, като се фокусира върху приключенията на един самотен и страдащ герой, постмодерен вариант на Робинзон Крузо, попаднал извън цивилизацията не на самотен остров, а в самото и сърце – високо-технологизиран и прогресивен западен свят.

Романът леко наподобява “Щастлив нов свят” на Алдъс Хъксли със своето изобилие от продукти на съвременната цивилизация, застрашаващи човешкото съществуване и човешкото в човека. По уникален начин е описан прекъснатият предметен дискурс на залязващата постиндустриална цивилизация с изпочупените компютри и лаборатории, а до тях подгизналите от водата от аварията книги, сигнализиращи за една нова безпросветност.

“Орикс и Крейк” показва как човешкото и душевното може да бъде съхранено чрез интимния и на пръв поглед незначителен предмет като часовник, бейзболна шапка, шише от Кока-Кола. Без героят да е философ, той разкрива своя дълбок и пълен вътрешен свят чрез своето общуване именно с предмета в условията на хаос, изолация и ежедневни опасности. Специално съм анализирал символните дименсии на часовника, както и неговата връзка с това като че вече изтекло време, характерно за постмодерната епоха.

Маргарет Атууд се проявява като писател, интересуващ се от проблемите на детството и съзряването, нещо ново и революционно за постмодерното

дистопично творчество, но без да стига до грубите щрихи на Голдинговите алегии. В “Орикс и Крейк”, а и в следващия ѝ роман, всичко се движи с една като че лирична плавност и проникновен психологизъм. Как се отразява външната разруха и поквара на вътрешния живот на героя е една от големите теми на творчеството ѝ.

“Орикс и Крейк” предлага и нов, интригуващ прочит на образите от семейството в литературата – едни Майка и Татко, като продукти на анимационните филми, заливащи американеца ежедневно от телеекрана, но тук представени фрагментирано, с полупози и карикатурно, с деформирано съзнание от радикалната рационализация на живота на западния техноелит.

“Орикс и Крейк” представя нови модели на литературни човешки общности, като любовния триъгълник между Джими, лудият учен Крейк и младата порнозвезда Орикс, завършващ с трагедия на любовта и убийство – постиндустриална, постмодерна Шекспирова развръзка.

“Орикс и Крейк” е роман за насилието във виртуалната среда, за неговото консумиране, за насилието над историята и за чудовищната пропаст между поколенията, която поражда самота, отчуждение и тласка децата към лудостта и изкушенията на модерната цивилизация.

Дехуманизираната култура в романа може и да се тълкува и като начин на властта да запази себе си и да държи населението под контрол. Цялата информация в романа се съдържа върху материали изработени през Информационната епоха, а разбираме, че и целият град е компютъризиран, както в частните домове така и в институциите и учрежденията му. Градът е затворен, така че целият културен обмен се случва вътре в полето на опериране на властовите взаимоотношения между спец-отрядите, технокрацията и населението. Чужденци няма в това населено място, поне според текста (въпреки че ефектите от неговия „бизнес” се усещат в глобален мащаб). Така е максимално улеснен начинът за поставяне на гражданите в подчинено положение в рамките на институционализираната

култура и нейните субкултурни пипала, в които разбираемо първо нападат най-податливите млади обитатели като Крейк и Джими. Културата на хранене и културата на възприятие са поставени успоредно в парадигмата на производствения процес и са конкурирани в нея само от труда в полза на контролираната индустрия. За чии цели и интереси функционира тази индустрия и дали имат възвращаемост средствата, вложени в този вид инкубационен късен капитализъм, може само да се гадае. Не е казано откъде идва луксът, който радва технократския елит, нито кой финансира спец-отрядите за оръжия, машини и организация. Типично за постмодерната епоха режимът не е заинтересован от политика, идеология. Всички метанаративи вече са разрушени, както твърди Лиотар. ”Орикс и Крейк” ни представя деспотична версия на късния капитализъм, който разчита предимно на умствения труд, информационните технологии и корпоративната култура. Различните наименования на ферми, където се обработват животни в романа, могат да се тълкуват като отделни, но свързани помежду си чрез продукта и производствения процес, системи за организация на населението му, държането му в подчинение и обвързването му с шампата и марката, символи на рекламата и културата на труда. Марките не са ориентирани към създаване на качествени продукти, а към лесна печалба, побъркани експерименти и използването на евтин некачествен материал и целят зарибяване на потребителя, главно чрез веригите за бързо хранене. И тук както при Уилям Гибсън постмодерният текст е изпъстрен с различни марки, но при Маргарет Атууд марките вече говорят за мутация, за неспособност на производствената култура да се идентифицира с традициите и пазарната йерархия на миналото. Липсата на здравословност и качество върви паралелно с липсата на добър вкус и отглеждането на хуманни предпочитания у гражданите в „Орикс и Крейк”. Те поглъщат всичко, което им се сервира от доминиращия ги ред без да се замислят. Оперират изцяло върху полето на „овъншностения продукт” без да търсят стойност и

съдържание. Даже доброволно превръщат лукса в кич и безвкусица, поставяйки в скъпите си къщи и апартаменти, всякакви видове статуетки и шикозни играчки като куче-робот на соларни батерии. Това е добър пример за постмодерната култура на потребление, но с обратен знак, сигнализиращ нейното отрицание на позитивното начало у човека, на невъзможността за йерархизиране и преценка както и за създаване на ценностна система, съобразена с традициите и стойностите на отминалите поколения и с големите постижения на човечеството (даже и от епохата на капитализма, индустриалното общество и тенденциите на масовата култура).

5. Постапокалипсисът и Постчовешкото: Отново сам и отново оцеляващ в “Годината на потопа” на Маргарет Атууд

“Годината на потопа” е последният дистопичен роман на Маргарет Атууд. За кратко време тя успява да огледа в изкуството плодотворния за дистопичното творчество период от войната в Ирак насам. И може би го прави най-добре от всички писатели по света. В “Годината на потопа” се усеща как тя вече борави с лекота с тематиката на залязващата западна цивилизация през 21-ви век. “Годината на потопа” официално се счита за продължение на “Орикс и Крейк”, тъй като е написана само 6 години след него. Аз лично намирам книгата за друг поглед или друг вариант на “Орикс и Крейк”. Търси се друг прочит на идеите. Добавена е секта, важен компонент за дистопичното писане. Разгледан е постапокалипсисът в различни здания, разгледан е генезисът на репресивната машина, която тормози героите и в двата романа – Корпс Зе Корпс. Някои от героите на “Орикс и Крейк” също се появяват тук вече с различни или второстепенни роли.

Романът отново следва епическия модел, отново е роман-куест и роман-загадка, читателят отново се лута сред различни погледи върху разрушената действителност, като този път е прибавена бинокулярна

перспектива, нещо което мен лично ме изненада много приятно като нововъведение. Тя придава на романа като на компютърна игра, а това много подхожда на постмодерното дистопично творчество.

Интересни моменти от годината на потопа са обръщането на колекционерската страст към храните и по специално към меда и различните семена, на които е богата Канада. В този роман специално се проявява интересът на Маргарет Атууд към храните като съставки, диета и начин на връщане на героя към природното, естественото, вечното и дълголетното в един свят, в който предметът много често означава загуба и смърт. В дисертацията има пространни разсъждения по този въпрос, сравнения с философията на Хенри Дейвид Торо, отбелязване на момента с търговията на нелегални храни, разсъждения върху еко-либерализма и анархопримитивизма на гастрономическия дискурс в романа.

“Годината на потопа” запазва постчовешката общност, постчовешкото колективно, което наблюдаваме в зората на постмодернизма при Филип К. Дик. Наблюдаваме го и в неговия залез при Маргарет Атууд. Интересна е нейната героиня Тоби, която се опитва да пази равновесие и колекционира най-различни уреди и оръжия, с които да се опита да оцелее в непредвидимия и коварен свят, който я заобикаля.

“Годината на потопа” отново търси приятелството като средство за спасение на човека и човешката общност, в която сексът вече е въпрос на търговия, а любовта отсъства.

Иначе вирусът, който се предполага да е причинил чудовищната катастрофа, служи за фон на целия сложен конструкт от събития и случки, които изпъстрят страниците на романа. Маргарет Атууд отново показва изключителната си способност да използва цветовете в литературата, различните материи – имаме карцер, облицован със змийска кожа, отровена и изгоряла земна повърхност и т. н.

Атууд не следва дословно Бодрияр, Гатари или Джеймисън, но романите ѝ са великолепна симфония от техните възгледи, като текстовете ѝ

притежават уникалното свойство да доразвиват техните теории и да задават въпроси за тяхната валидност, тяхната употреба и т.н. Остава в ръцете на читателя крайната интерпретация, скрива се като творчески авторитет зад куклените си фигури и техните прежеждия.

Атууд представя в постмодерен вариант тази необикновена дарба на твореца да комбинира забавното с важното, трагичното с комичното, високото с ниското. Романите ѝ са калейдоскоп на постмодерната екзистенция на човечеството, различни варианти на залязващия постмодернизъм и ефектите му върху човечеството. С това Атууд преминава граници и континенти и става творец не само на Канада, а на цялата Планета.

Научен принос на дисертациония труд:

1. Дисертацията разглежда една все още не много популярна в България авторка, произхождаща от литература като канадската, която все още не е толкова конкурентноспособна, като читатели и академичен интерес, колкото английската и северноамериканската в България. Дисертацията има за цел да покаже приноса на Маргарет Атууд към развитието на постмодернизма в литературата и културата на Канада и по света. Трудът показва в известна степен и трудните и противоречиви връзки на Маргарет Атууд с канадската литературна традиция в лицето на Нортръп Фрай, от когото тя се е учила. Дисертацията може да бъде повод и за по-вироко обсъждане на постмодернизма като литературен феномен в западния свят, както и за сравнения между различните му национални разновидности в тази част от света.

2. Дисертацията се фокусира върху достиженията и уникалността на женското творчество в епохата на постмодернизма и неговите характерни черти в писането на дистопични романи. Тя показва Маргарет Атууд като

уникален и своеобразен творец и защитник на женските права и въображение в културата на западния свят. Нейното дистопично творчество не е преведено в България и дисертацията позволява коментар върху неговите особености и мятото му в дистопичната литература и сравнение с други дистопични автори в България и по света. Трудът разглежда Атууд и като личност, политически, социално и културно активна и изтъква нейната роля като природозащитник и хуманист от световна величина.

3. Дисертацията съдържа голям теоретичен материал по въпроса за тежката съдба на човека и технологиите и нейното изобразяване в литературата. Сред значимите философи и изследователи, които присъстват в методологическия раздел са Жан Бодрияр, Делюз и Гатари, Лиотар, Мишел Фуко, Валтер Бениямин и др. Дисертацията позволява коментар и върху техните теории, трудове и тяхното прилагане към литературни произведения. Различните им националности допринасят за характерния космополитен дух на дисертацията, а теориите им – за нейното авангардно и революционно звучене.

Публикации:

1. Managing Diversity and Social Cohesion; The Canadian Experience, 5th International Conference of Central European Canadianists 16-18 October, 2009, Sofia, Bulgaria

“The Hero in the Postmodern Dystopian Novels of Margaret Atwood”
p. 93-97

Интернет:

1.Словеса – 17.10.2010

Рефлексии:

Материя и плът в киберпространството – “Невромантик на Уилиям Гибсън”. 04.10.2010г.

2.Литературен клуб:

“Годината Потопа” – представяне на романа

Под Печат:

1. Едгар Алан По – Маргинален и универсален

Международна конференция по случай 200-годишнината от неговото рождение, София, 30-31 Октомври

“William Gibson’s Neuromancer and Gothicism”

1. Договор от 28. 08. 2009 г. С Министерството на образованието, младежта и науката

Оперативна програма “Развитие на човешките ресурси” – 2007-2013

Съфинансирана от Европейския социален фонд на Европейския съюз

Проект Number BG 051P0001-33.04/61:

a) The Discipline of Gender and Consciousness of Margaret Atwood’s “The Handmaid’s Tale”

b) Man, Object and Biotechnological Chaos – Margaret Atwood’s “Year of the Flood”

c) “The Postmodern Dystopian novels of Margaret Atwood” – literary report for the Summer School at the Bulgarian Academy of Science

Библиография:

1. Гибсън Уилям, “Невромантик”, София: Камея, 1996.
2. Дик, Филип К. “Беглец по острието”, София: Аргус, 1994.
3. Atwood, Margaret. “Oryx and Crake”, USA: Toad Ltd, 2001.
4. Atwood, Margaret. “The Handmaid’s Tale”, New York: Random House, 1986
5. Atwood, Margaret. “The Year of the Flood”, New York: Random House, 2009.

Други Източници:

1. “Алтера Академика, Година 1, Книга 1”
2. Ангелов, Валентин. “Изкуство и естетика. Кризата в естетиката и предизвикателствата на авангардното изкуство”, София: Издателска къща: Агато, 2005.
3. Апигнанеси, Ричард, Гарат, Крис. “Представяме ви постмодернизъм”, “Апострофи”, 2002.
4. Атали, Жак. “Братствата, една нова утопия”, Издателска къща: КХ, 2003.
5. Атууд, Маргарет. “Одисеята на Пенелопа”, София, Издателство: ИНС, 2006.
6. Баукър, Гордън. “Джордж Оруел”, София : Издателство “Весела Люцканова”, 2004
7. Бодрияр, Жан. “Глобализацията като културен шок”, София: Дом на науките за човека и обществото, 2007.
8. Бодрияр, Жан. “Илюзията за края”, София: ИК “Критика и хуманизъм”, 1995.
9. Бодрияр, Жан. “Към критика на политическата икономия на знака”, София: ИК “Критика и хуманизъм”, 1996.

10. Бодрияр, Жан. “Системата на предметите”, София: ЛИК, 2003.
11. Болц, Норбърт “Консумистически манифест”, София: Издателска къща: ИХ, 2004.
12. Бредбъри, Рей. “451 по Фаренхайт”, София: Народна Култура, 1966.
13. Бурдийо, Пиер. “Ответен Огън”, София: Университетско издателство; “Св. Климент Охридски”, 2008.
14. Вюймен, Ален.” Диктаторът или мнимият бог във френската и английската литература (1918-1984)”, София: Университетско издателство: “Св. Климент Охридски”, 2000.
15. Гибсън, Уилям.” Виртуална светлина”, София: Камея, 1997.
16. Гибсън, Уилям. “ Идору”, София: Издателска къща: ”Квазар”, 2002.
17. Гибсън, Уилям. “Мона Лиза Овърдрайв”, София: Камея, 1998.
18. Гибсън, Уилям. “Нулев брояч”, София: Камея, 1997.
19. “Готически романи”, София: Народна Култура, 1986.
20. Дейвис, Мерил, Уин. “Дарвин и фундаментализмът”, София: Ciela, 2005.
21. Делъоз, Жил, Гатари, Феликс. “Анти-Едип, капитализъм и шизофрения”, Издателска къща: КХ, 2004.
22. Дик, Филип К. “Война на реалности”, София: Издателска къща: Бард, 1994.
23. Дик, Филип К. “Играчите от Титан”, София: Инфодар, 2005.
24. Дик, Филип К. “Човекът във високия замък”, София: БАРД ООД, 1998.
25. Загорев, Орлин. “Идеалът, Величието на Духа”, Университетско издателство: “Св. Климент Охридски”, София, 1998.
26. Ликова, Розалия.”Мимезис и антимимезис в началото на новия век”, Пловдив: Издателска къща: Жанет 45, 2008.

27. Лилов, Александър. ”Информационната епоха, Том 3, Информационно(ите), Общество (а)”, София: Издателство “Захарий Стоянов”, Университетско издателство “Св. Климент Охридски”, 2008.
28. Лилов, Александър. ”Информационната епоха, Том 1, Цивилизациите”, София: Издателство: София: Издателство “Захарий Стоянов”, Университетско издателство “Св. Климент Охридски”, 2006.
29. Лиотар, Жан Франсоа. ”Нечовешкото, беседи за времето”, СОНМ, 1999.
30. Липовецки, Жил, ”Парадоксалното щастие”, Издателство: Рива, 2008.
31. Любомиров, инж. Ивелин. ”Енциклопедичен речник: Информационни системи и технологии”, Издателство: “Асеновци”, 2006.
32. Манчев, Боян. ”Тялото-метаморфоза”, София: Зевгма, 2007.
33. ”Матрицата-властта на подобие”, София: Университетско издателство: “Св.Климент Охридски”, 2008.
34. ”Матрицата: Пренераждане; Пътеводител на мислещия фен на трилогията”, Редактор: Коуч, Стив, София:БХХС, 2004.
35. Ницше, Фридрих. ”Тъй рече Заратустра, книга за всички и никого”, София: Издателство “Христо Ботев”, 1990.
36. Нюзнър, Джейкъб. ”Световните религии в Америка”, Издателска къща: КХ, 2008.
37. Оруел, Джордж. ”1984”, Профиздат, 1989.
38. Панчева, Евгения, Личева, Амелия, Янакиева, Мирияна. ”Теория на литературата: От Платон до постмодернизма”, София: Колибри, 2005.
39. ”Постчовешки изследвания върху тялото, властта и телесността в политиката, науката и културата”, София: ИК:СЕМА РШ, 2005.
40. Левчев, Владимир . ”2084-та”, Издателска къща: Жанет 45, 2008.
41. ”Речник на литературните митове, под редакцията на Пиер Брюнел”, Рива, 2007.
42. Ритзър, Джон. ”Макдоналдизацията на обществото”, ЕМАС, 2008.

43. Саймък, Клифърд. “Резерватът на талъсмите”, София: Издателство отечество, 1985.
44. Сапунджиева, Клавдия. “Педагогическият дискурс на постмодернизма”, София: Издателство “Веда Словена”, 2005.
45. Стоун, Розан, Алукер. “Войната между желанието и техниката в края на механичната епоха”, София: Атика, 2001.
46. Тодорова, Мирослава. “Драматургични адаптации в постмодерното изкуство”, София: Петко Венедиков, 2004.
47. Тофлър, Алвин и Хайди. “Новата цивилизация, политиката на третата вълна”, София: Военно издателство, 2002.
48. Унамуно, Мигел де. “Агонията на християнството”, София: Издателска къща “Алфа инг”, 1993.
49. Фрейкс, Рандал. “Терминатор 2, Страшният съд”, София: Издателска къща “Абагар-МК’90”-1992.
50. Фрейкс, Рандал, Уитър, Бил. “Терминатор”, София: Издателска къща “Абагар-МК’90”-1992.
51. Фриш, Макс. “Хомо Фабер”, Пловдив: Издателство: “Хр. Данов”, 1981.
52. Фром, Ерих. “Анатомия на човешката деструктивност, Том 3”, София: Издателство; “Захари Стоянов” 2009.
53. Фукс, Едуард. “Илюстрирана история на нравите, Епохата на Ренесанса”, София: Издателство “Лик”, 1999.
54. Фукуяма, Франсис. “Големият разлом”, Рива, 2001.
55. Фукуяма, Франсис. “Краят на историята и последният човек”, София: Издателство “Обсидиан”, 2006.
56. Фукуяма, Франсис. “Нашето постчовешко бъдеще”, София: Издателство “Обсидиан”, 2002.
57. Фулчър, Джеймс. “Капитализмът”, София: Издателство: “Захари Стоянов”, 2008.

58. Хейлз, Катрин Н. “Как ние се превърнахме в постчовеци, виртуалните тела в кибернетиката, литературата и информатиката”, София: СЕМА РЖ, 2005.

Източници на английски:

1. Atwood, Margaret. ”Bodily Harm”, Toad Limited, 1981.
2. Atwood, Margaret. “The Blind Assassin”, Ontario: Emblem Editions, McClelland and Stewart, 2000.
3. Banner, W. Louis. Women in Modern America; A Brief History, USA: Hartcourt Brace Jovanovich Ltd, 1974.
4. Bartky, Sandra Lee. Feminity and Domination, Studies in the Phenomenology of Oppression, New York: Routledge, 1990
5. “Baudrillard, A Critical Reader”, Ed. Douglas Kellner, Massachussets: Blackwell, 1994.
6. Baudrillard, Jean. “Simulacra and Simulation”, U.S.A.: Michigan Press, 1994.
7. Criticism, Major Statements, Third Edition, Ed. Anderson, William, Kaplan Charles, New York: St.Martin’s Press, 1991.
8. “Essays in American Studies, Postmodern Perspectives”, Ed. Kornelia Slavova, Sofia: Polis, 2003.
9. Feminism and Institutions; Dialogues on Feminist Theory, Ed. Kauffman Linda, Blackwel Basil, Massachussets: Cambridge Center 1989.
10. Gillmor, Don. Canada.A People’s History, Volume Two, Toronto, 2000.
11. Harvey, David. “The Condition of Postmodernity”, U.S.A.: Blackwell Publishing, 1990.
12. Huxley, Aldous. “Chrome Yellow”. Moscow: Progress Publishers, 1979.
13. Kelly, Kevin. “Out of Control”, U.S.A.: Basic Books: 1994
14. Lodge, David. “Modern criticism; a Reader”, New York: Addison Wesley Longman Limited, 1988.

15. Mohr, M. Dunja. "Worlds Apart (Dualism and Transgression in Contemporary Female Dystopias)", U.S.A.: McFarland Publishers, 2005.
16. Moylan, Tom. Scraps of the Untainted Sky: Science Fiction, Utopia, Dystopia. Publisher: Westview Press. Place of Publication: Boulder, CO. , 2000
17. Poe, Edgar, Allan. "Prose and Poetry", Moscow: Raduga Publishers, 1983.
18. Simeonova, Elka. "Loss and (Re)Gain: The Subject in the postmodernist novel", Велико Търново: Университетско издателство: "Св.св Кирил и Методий", 2008.
19. Sklar, Kish Katrin, Dublin Thomas. Women and Power in American History, A Reader, Volume 1 to 1880, New Jersey: Prentice Hall, Englewood Cliffs, 1991.
20. Sklar, Kish Katrin, Dublin Thomas. Women and Power in American History, A Reader, Volume 2 to 1870, New Jersey: Prentice Hall, Englewood Cliffs, 1991.
21. "The Cambridge Companion to Margaret Atwood", Ed. Howells, Coral Ann, Cambridge University Pres, 2006.